

Г. Д. Кондрацька

Дрогобицький державний педагогічний
університет імені Івана Франка

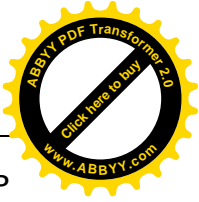
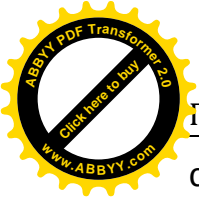
ОСОБЛИВОСТІ КОМУНІКАТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

В статті розглядаємо особливості комунікативної діяльності вчителя фізичної культури. Розкрито підходи вчителя фізичної культури під час формування інтересу до занять фізичними вправами. Запропоновано модель комунікативної діяльності вчителя фізичної культури.

Ключові слова: комунікативність, підхід, цінності, критерії, вчитель, фізична культура, функції, діяльність.

Постановка проблеми. Теоретичною основою дослідження процесу розвитку комунікативної діяльності вчителя в нашій роботі постає ціннісно-діяльнісний підхід. Пошук підходів удосконалення рівня професіоналізму майбутнього вчителя в умовах освіти потребує глибокого аналізу мовленнєвої діяльності як результату мовленнєвої підготовки. Причому, ми вважаємо за потрібне наголосити на індивідуально-особистісних підходах навчання цій діяльності: усвідомлення вчителем значущості слова і його впливу на учня, збагачення особистого словникового запасу, термінологічної бази, мовотворчих засобів, удосконалення техніки мовлення, вибір методики й активність застосування мовленнєвого інструментарію у педагогічній діяльності.

Аналіз актуальних досліджень. На основі теоретичного аналізу наукових досліджень нами визначено, що одним з видів функціонально-професійних компетентностей майбутніх учителів фізичної культури є комунікативна підготовка. Комунікативну компетентність учителя достатньо досліджено в педагогічній теорії (В. Введенський [2], В. Полторацька [5], Н. Самсутіна [6]), але не знайдено належного відображення цієї проблеми в процесі фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури у вищих навчальних закладах, не дістали ґрунтовного розкриття сутність та структура комунікативної компетентності учителів фізичної культури. Дослідники А. Забора [3] та Н. Самсутіна [2] визначили складові компетентностей учителя: соціальні – пов'язані з готовністю брати на себе відповідальність, бути активним в суспільному житті; полікультурні – стосуються взаємоповаги до мови, релігії, культури інших людей; комунікативні – передбачають опанування усним і писемним

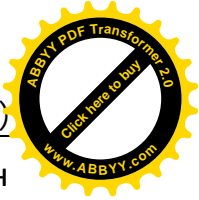
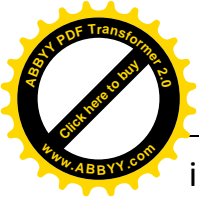
спілкуванням, оволодіння кількома мовами; інформаційні – передбачають оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти, оволодіння учнями інформаційними технологіями, вміннями здобувати, критично осмислювати і використовувати різноманітну інформацію; саморозвиток і самоосвіта, що пов'язані з потребою і готовністю постійно навчатися як у професійному відношенні, так і в особистому і суспільному житті.

На думку науковців, педагогічна компетентність об'єднує знання, уміння, навички, а також способи й прийоми їхньої реалізації в діяльності, спілкуванні, розвитку особистості, або це гармонійне сполучення знань предмета, методики й дидактики викладання, а також умінь і навичок (культури) педагогічного спілкування. Таке визначення дозволяє виділити науковцям в структурі педагогічної компетентності дві підструктури: діяльнісну (знання, уміння, навички й способи здійснення педагогічної діяльності) і комунікативну (знання, уміння, навички й способи здійснення педагогічного спілкування) [1, с. 45].

Необхідно зазначити, що комунікативна компетентність в сучасній теорії розглядається як здібність людини встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, сукупність знань, умінь і навичок у галузі вербальних і невербальних засобів для адекватного сприйняття і відбиття дійсності в різних ситуаціях спілкування, конгломерат знань, мовних і немовних умінь і навичок спілкування, які передбачаються в ході природної соціалізації, навчання і виховання [2, с. 14]. Так, В.М. Введенський до невербальних засобів відносить:

- паралінгвістичні (культура голосу, тембр, регістр інтонації, темп, гучність, ритміка, тональність, мелодика, паузація);
- кінетичні (жести, міміка, пантоміма, рухи тіла, погляди);
- екстралінгвістичні (сміх, плач, підстукування, подихи, дотики);
- проксемічні (педагогіка, психологія) та медико-біологічні (просторові пересування, відстань між тими) [2, с. 15].

Аргументуючи зазначене, В. Введенський уточнює, що комунікативна компетентність – це особистісна якість учителя, яка визначається його дорученням в педагогічну діяльність і формується в процесі розвитку і саморозвитку особистості в цілому, включаючи пізнавальну, емоційно-вольову і мотиваційну сфери, системи відношень

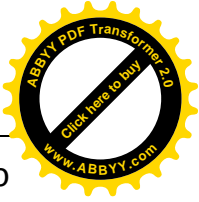
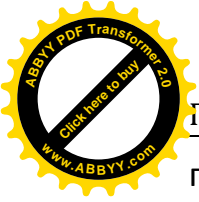

і ціннісних орієнтацій [2, с. 17]. Його думки поділяє Ю. Васьков [1], він вважає, що комунікативна компетентність означає інформованість про цілі, сутність, структуру, засоби й особливості педагогічного спілкування (комунікативні знання); володіння технологією цієї діяльності (комунікативні уміння і навички); індивідуально-психологічні якості спеціаліста, які забезпечують усвідомлення вчителем важливості ефективності педагогічного спілкування, намагання постійно удосконалювати комунікативні сторони педагогічної діяльності (комунікативна спрямованість), орієнтація на особистість людини, як на головну цінність (здоров'я людини), а також здібність до нестандартного, творчого вирішення комунікативних завдань, які виникають у процесі педагогічного спілкування (комунікативна креативність) [1, с. 45].

Роботу виконано за планом науково-дослідної роботи Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка.

Метою статті є виявлення сучасного стану та особливостей комунікативної діяльності учителя фізичної культури.

Виклад основного матеріалу. На основі проведеного дослідження виокремлено сутність поняття «педагогічна комунікація», також педагогічне значення підходів до комунікації у професійному становленні учителя фізичної культури: інформаційна, пізнавальна, експресивна, управлінська. Компонентами професійно-педагогічної комунікативності сучасного вчителя є наявність стійкої потреби в систематичному спілкуванні з дітьми в найрізноманітніших сферах; взаємодія загальнолюдських та професійних показників комунікативності; емоційне задоволення на всіх етапах спілкування; наявність здібностей до педагогічної комунікації, набуття комунікативних навичок та вмінь у формуванні інтересу до занять фізичними вправами. Виділено спеціальні якості комунікативності вчителя фізичної культури: знання, навички, вміння, комунікативний характер, а також складові невербальної та вербальної комунікацій, їх характеристика. Пропонується враховувати в педагогічно-професійній діяльності учителів фізичної культури співвідношення вербальних і невербальних засобів. Також слід зазначити, що мовленнєва діяльність учителя фізичної культури – це об'єктивний процес, оскільки він стосується носіїв мови і водночас – це суб'єктивний

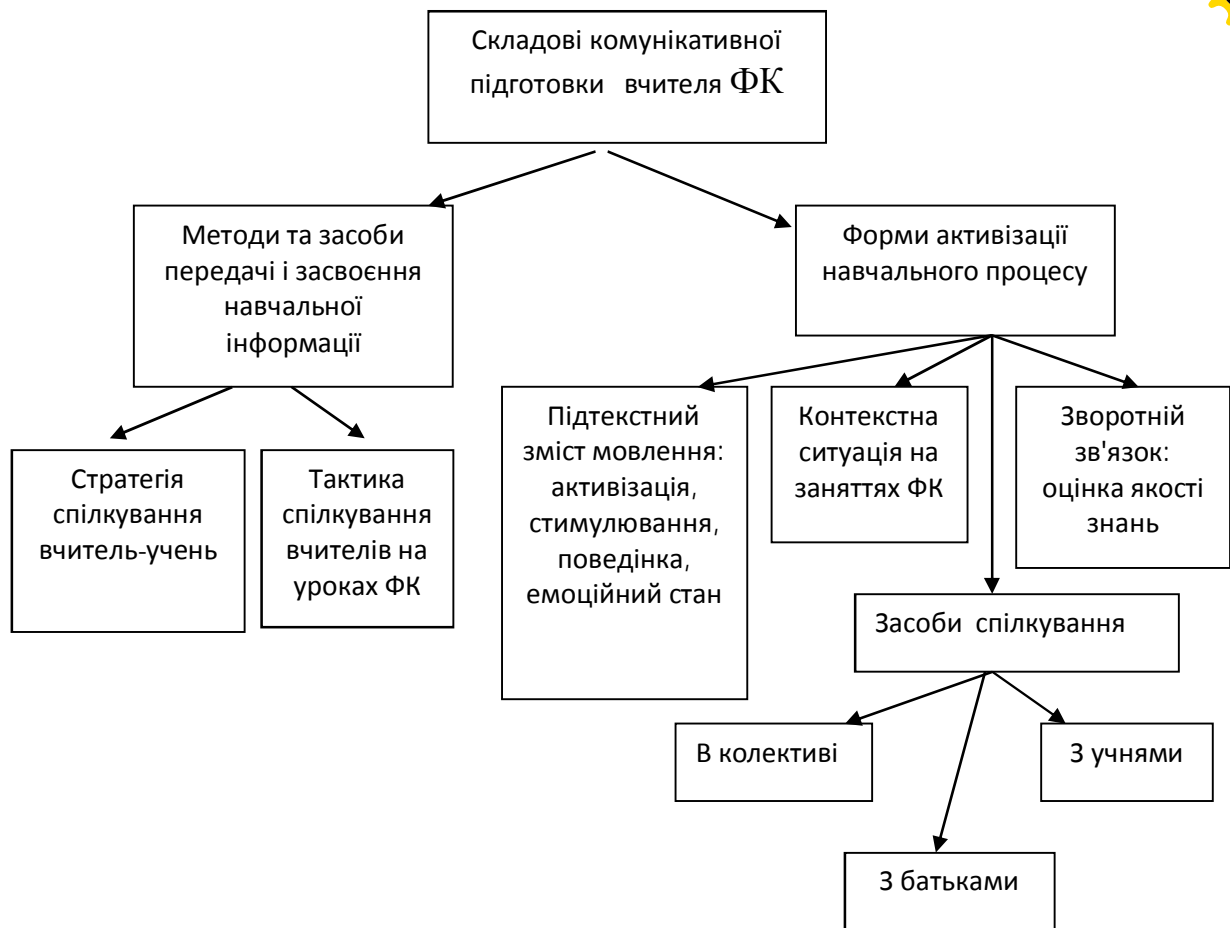

процес, який реалізується завдяки мовленню суб'єкта, має свою мисленнєву базу, особистісні голосові та емоційні прояви, особистий інструментарій впливу на учня залежно від конкретної мети. Окрім того, це одна із умов особистісного самовираження, самореалізації вчителя на уроці фізичної культури. А звідси ми можемо говорити про мовленнєву діяльність як про процес і результат дії, як про структурний елемент будь-якої діяльності, як про складову професійної діяльності [4, с. 60].

Беручи до уваги в процесі мовлення елемент культура зазначимо, що це не самостійне соціальне середовище, а наскрізна характеристика всієї соціальної системи, і в будь-якому суспільному явищі існує його специфічний культурний аспект, сутність фізичної культури виявляється перш за все в діяльності учителя, в сукупності спортивних досягнень і виховних цінностей, нагромаджуваних у процесі багаторічної навчально-тренувальної роботи.

Таким чином, ціннісно-діяльнісний підхід дає змогу зробити предметом експериментального виявлення й вивчення комунікативну діяльність вчителя фізичної культури. Разом із застосуванням даного підходу, який враховує, що культура мовлення є цінністю і формується лише в діяльності, ми вважаємо за необхідне також врахування в діяльності учителів фізичної культури наступних підходів: гуманістично-аксіологічного підходу, що відображає важливі взаємостосунки, цінні для розвитку суб'єктів спілкування; соціокультурного підходу, який вимагає покласти в основу вивчення та засвоєння техніки фізичної вправи комунікативну культуру вчителя фізичної культури; системного підходу, що вимагає процес фізичного розвитку дитини засобами комунікативної діяльності, враховуючи взаємодію підсистем процесу спілкування для формування інтересу до занять фізичними вправами.

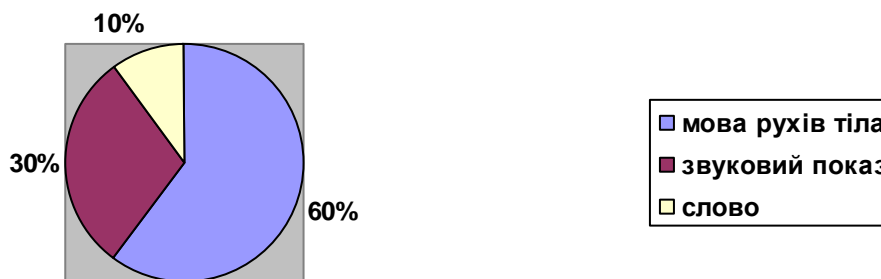
Майбутнє сучасної загальноосвітньої школи визначається особистістю компетентного учителя фізичної культури, спроможного виконувати багатофункціональну професійну діяльність на високому рівні. Саме тому з позицій сьогодення набуває особливої уваги й потребує вирішення проблема якісного формування функціонально-професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. З метою з'ясування доцільності використання запропонованих складових в комунікативній діяльності учителів фізичної культури нами було проведено анкетування учителів фізичної культури загальноосвітніх шкіл, у якому брало участь 45 осіб (рис.1).

Рис. 1. Модель комунікативної діяльності вчителя фізичної культури

Необхідним методологічним регулятивом, що нормує реалізацію стратегічних і тактичних завдань нашого дослідження є використання необхідних форм активізації навчального процесу на заняттях фізичними вправами (підтекстний зміст мовлення: активізація, стимулювання, поведінка, емоційний стан, контекстна ситуація на заняттях фізичної культури, зворотній зв'язок: оцінка якості знань), методів та засобів передачі і засвоєння навчальної інформації (стратегія спілкування вчитель-учень, тактика спілкування вчителів на уроках фізичної культури) (рис. 1).

Результати опитування свідчать, що 60% учителів фізичної культури вважають, що слово це найважливіший показник в діяльності підготовки учителя, 30% займає звуковий показ, 10% займає мова рухів тіла учителя (рис 2.).

Рис. 2. Діаграма розділу мовних складових в діяльності учителя фізичної культури

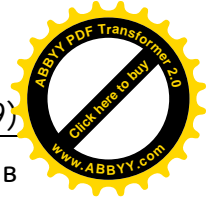
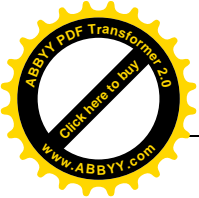
В ході аналізу роботи учителя фізичної культури нами визначено, що комунікативна діяльність залежить від знань методів та засобів спілкування, в тому числі вербальних і невербальних.

Висновки та перспективи подальших наукових досліджень. Аналізуючи сучасну теорію і практику мовленнєвої складової у діяльності учителів фізичної культури, можна стверджувати, що недостатньо вивчено та виділено теоретичні підходи формування у студентів мовленнєвої компетентності. Існує нагальна потреба опрацювання і поширення результатів відповідних досліджень і досвіду з цього напрямку в університетській освіті, об'єктивної оцінки пропонованих технологій навчання і вивчення можливих шляхів удосконалення якості професійної мовленнєвої підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

Пропонуємо розробити навчально-методичний комплекс для студентів вищих навчальних закладів щодо формування комунікативної компетентності майбутніх учителів фізичної культури в процесі фахової підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васьков Ю.В. Комунікативна компетентність учителя / Юрій Васьков // Теорія та методика фізичного виховання. – 2006. – № 1. – С. 45.
2. Введенский В.Н. Коммуникативная компетентность педагога: характеристика, способы совершенствования / Володимир Введенський. – СПб.: ИОВ РАО, 2003. – 52 с.
3. Забора А.В. Формування знань і навичок майбутніх вчителів фізичної культури в процесі вивчення дисциплін «Теорія і методика фізичного виховання» і «Гімнастика з методикою викладання»: дис. ...канд. наук з фізичного виховання і спорту: 24.00.02 / Забора Андрій Володимирович. – Х., 2004. – 197 с.
4. Пасинок В.Г. Мовна підготовка студентів як загальнопедагогічна проблема / Володимир Пасинок: Монографія. – Харків: Лівий берег, 1999. – 154 с.

5. Полторацька В.В. Формування комунікативної культури майбутнього вчителя в процесі його професійно-педагогічної підготовки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Валентина Полторацька. – Х., 1997. – 23 с.

6. Самсутіна Н. М. Формування комунікативної компетентності як умова фахової підготовки майбутніх учителів фізичної культури / Наталія Самсутіна. – Харків, 2010.

РЕЗЮМЕ

Г. Кондрацька. Особенности коммунікативной деятельности учителя физической культуры.

В статье рассматриваем особенности коммуникативной деятельности учителя физической культуры. Раскрыты подходы учителя физической культуры во время формирования интереса к занятиям физическими упражнениями. Предложена модель коммуникативной деятельности учителя физической культуры.

Ключевые слова: коммунікативность, подход, ценности, критерии, учитель, физическая культура, функции, деятельность.

SUMMARY

G. Kondratska. Features of communicative activity of teacher of physical culture.

In the article we examine the features of communicative activity of teacher of physical culture. Approaches of teacher of physical culture are exposed during forming of interest in engaging in physical exercises. The model of communicative activity of teacher of physical culture is offered.

Key words: communicativeness, approach, values, criteria, teacher, physical culture, functions, activity.

УДК 37.013+79.011

В. І. Мудрік

Інститут проблем виховання
НАПН України

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ РУХОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

У статті запропоновано педагогічні визначення силових, швидкісних та інших рухових можливостей особистості. Проаналізовано термінологічні суперечності, що стосуються фізичних якостей. Встановлено, що доцільно використовувати поняття здатностей і можливостей, оскільки вони сприяють розвитку особистості.

Ключові слова: якості особистості, рухові можливості особистості.

Постановка проблеми. Поняття «фізичні якості» виникло у дослідників різних європейських країн у 20–30-ті роки ХХ ст. у зв'язку з необхідністю класифікувати тренувальні засоби. Визначення фізичних якостей (швидкість, сила, витривалість, спритність, гнучкість) було здійснено на основі уявлень російських (В. Заціорський, М. Зімкін, О. Новіков, М. Озолін) та закордонних (Н. Clark, А. Ruchen, М. Choutka